

Методичний коментар до уроку “Пори року”

Мелодії пір року

Пори року вітаються

Запропонуйте дітям уявити, що пори року вирішили познайомитися, зібралися на галявині й вітаються одна з одною.

- Як пори року мають відрекомендуватися? Адже не всі вони зустрічалися у звичайному житті.
- Які голоси у пір року — однакові чи різні? Чому?
- Чи чуємо ми у повсякденному житті голоси пір року?

Діти можуть наспівати привітання на знайому чи вигадану мелодію, промовити його, як римівку на вигадані слова, або ж привітатися жестами, пританцьовуючи тощо.

Пісеньки пір року

Зараз у НУШ ставиться акцент на творчу роботу, виявлення та розвиток обдарувань дітей, тому під час різних уроків спонукаємо учнів до імпровізації, створення невеличких римівок, наспівування, вигадування мелодій і незвичайних технік живопису, малювання образів, навіяних музикою, фантазійного малювання, до роботи над проектами тощо.

Запропонуйте дітям наспівати на знайому або вигадану мелодію віршики про улюблену пору року (роздруківка “[Вірші про пори року](#)”). Таку імпровізацію учні можуть супроводжувати грою на різних музичних інструментах або ж фонограмою мінус.

Відповідно до рівня підготовки дітей можна або запропонувати їм знайти вдома вірш про пору року та придумати, як його наспівати, або дати на уроці вірші, обрані вчителем, або роздрукувати картки та запропонувати дітям витягнути одну.

Знайомимося з композитором

Антоніо Вівальді — італійський композитор, скрипаль-віртуоз, творець жанру сольного інструментального концерту. Антоніо Вівальді залишив величезний творчий спадок — 90 опер, понад 500 концертів.

Музика Вівальді ламає усталені звичні схеми. Він надав яскравості формальній структурі концерту, винайшовши оригінальні мелодії і теми. Саме Вівальді створював так звану неакадемічну музику, призначену для широкої аудиторії, а не лише для інтелектуальної еліти. Завдяки цьому він швидко став відомим у країнах Європи.

Митець часто сам виконував соло на скрипці. Скрипка в його руках грала так, немовби музика йшла від серця музиканта. Такого глибокого, натхненного виконання Італія до Вівальді ще не чула.

Концерти й арії Вівальді вплинули на творчість Йогана Себастьяна Баха. Бах переключив декілька концертів композитора для клавішних і декілька — для оркестру.

Після 1840 року багато рукописів Вівальді загубилися і про них довго ніхто не згадував. Лише на початку ХХ століття італійський музикознавець Альберто Джентілі розпочав

розшукувати твори композитора. Музикознавець знайшов 19 опер, більше 300 концертів та інших невеликих творів. Пошуки тривають і досі.

Чотири пори року

Цикл із чотирьох скрипкових концертів “Пори року” (в оригіналі “Чотири пори року” — “Le quattro stagioni”) став візитівкою композитора. Цикл став одним із найпопулярніших його творів, а також одним із найвідоміших музичних творів тієї епохи.

Диск із концертами, який у 1989 році записав Найджел Кеннеді з англійським камерним оркестром, побив усі рекорди продажів — було куплено понад 2 млн. Музику концертів неодноразово використовували для своїх постановок сучасні хореографи — Ролан Петі, Джеймс Куделка та інші.

Кожен концерт присвячений одній із пір року і складається з трьох частин, що відповідають місяцям.

Дослідники звернули увагу на те, що знайдені рукописи дуже відрізняються від друкованих видань. Уважно вивчивши ноти, дослідники дійшли висновку, що правив сам композитор: він особисто готував твори до друку і не копіював їх, а під час переписування нот вносив багато змін, а от свій оригінал залишав незмінним.

“Пори року” — це ніби картини, на яких композитор звуками різних музичних інструментів змалював природу. Слухач може почути в музиці голос потічка, грім, шурхіт листя, невдоволений спів снігової завірюхи і ще багато природних явищ.

Запропонуйте дітям пригадати, як вони описували пори року на попередньому уроці: які слова добирали, які звуки на картині чули, як уявляли голоси пір року. А потім послухайте з дітьми фрагменти із циклу скрипкових концертів “Пори року” Антоніо Вівальді.

- Який фрагмент яку пору року змальовує? Як ви це визначили?
- Які звуки, притаманні порі року, почули?
- Які враження в композитора від пір року?
- Як ви думаєте, яка його улюблена пора року? Чому ви так вирішили?
- Чи однаково звучить скрипка? Що вона змальовує в кожному фрагменті?

“Пори року” Антоніо Вівальді й досі вважають еталоном програмової музики, тобто твору, який композитор створив на основі певного сюжету, чітко змалював образи і розповів про це слухачам у назві, короткій розповіді чи вірші-епіграфі. Так у Вівальді кожен концерт супроводжує сонет, авторство яких достеменно невідоме, проте іноді приписується самому композиторові.

Але це не означає, що слухач не може почути в музиці щось своє. Тож слухаємо музику і фантазуємо.

Осінь. Щойно зібрано багатий врожай. Люди відпочивають після свята врожаю.

- Яка ця музика? Які фрагменти повторюються? Чи однаково вони звучать?
- Покажіть історію композитора рухами.
- Як розвивається мелодія? Як змінюється? Чому?
- Коли ми чуємо соло скрипки? Як саме композитор виділяє її?

- Який ще музичний інструмент виділяється з оркестру?

А тепер розкажемо історію, яку ми почули. Наприклад, осінь неквапливо приміряє обновки, вибирає, що їй личить, створює прикраси з ягід і яскравого листа.

Запропонуйте дітям показати дії осені рухами, зіставити явища природи і дії осені. Можливо, учні почули в музиці щось інше?

Зима. Холодно людям і тваринам. Композитор змалював навіть як на морозі стукають зуби. Вітер. Усі готуються до найскладнішої пори року.

- Що особливого ви почули в музиці?
- Як вона розпочинається? Як розвивається мелодія?

А тепер уявіть, як восени налетів вітер і залишив рослини без прикрас. Перший сніг. Зима пробує свої сили. Перші акорди — очікування змін.

- Чого чекає природа? Чому стає трохи тривожно?
- Чому зміни іноді викликають такий стан?
- Яке ще явище природи ви почули?
- Як змінюється гучність музики? Які рухи можуть показати їх?
- Коли вступає скрипка-соло? Про що нам розповідає?

Завірюха бавиться, скидаючи шапки з перехожих, кружляють сніжинки.

Весна. Природа радіє — веселий спів пташок, буяють квіти.

- Які весняні звуки ви почули?
- Як змінюється музика? Знайдіть місця, де музичні інструменти немовби самі собі підспівують.
- Який настрій у музики?
- Намалюйте подумки чи фарбами картини природи, які змалював композитор. Чи можете показати природу рухами? Якими саме?
- Коли ви особливо яскраво чуєте соло скрипки? Як гадаєте, про що вона нам розповідає?
- Як ви назвали б цю частину концерту?

Літо. Спека. У повітрі жодного поруху.

- Яка ця музика? Як композитор змалював спеку? Лише темпом чи ще й гучністю?
- Покажіть рухи людей і тварин. А що відчують рослини?

Все просить змін.

- Коли ми їх чуємо в музиці? Як про них розповідає композитор?
- Як змінюється музика?
- Коли звучить скрипка?
- Які фрагменти повторюються? Про що вони нам розповідають?
- Уявіть музичні події далі. Якими вони будуть?

Навколо картини та музики

Ще раз розгляньте картину "Пори року" Яцека Єрки.

- Чи однаково композитор і художник сприймають пори року?
- Яка розповідь про пору року вам ближча?
- Чи пасують музичні фрагменти до пір року, зображених на картині?
- Доберіть музику до картини Яцека Єрки. Чи можна дібрати один фрагмент, який пасуватиме до всіх пір року, зображених на картині. Чому?

Продовжити розпочату роботу можна так.

За квадратною нескінченною картиною можна складати історії.

- Про що вони будуть?
- Що ви насамперед пригадуєте, розглядаючи картину?
- Хто живе на картині? А кого ми не бачимо?
- Складіть розповідь за картиною про рік, зміну пір року тощо.

Зробіть з учнями інсталяцію картини: макет однієї місцини в різні пори року. Такий макет можна використовувати для розігрування цікавих вистав-імпровізацій, як знімальний майданчик для мультфільмів тощо.

Можна провести з дітьми ще й таке цікаве дослідження: фотографувати улюблений майданчик біля школи в різні пори року (щоразу обирайте однаковий ракурс), вибрати чотири найкращих фото, роздрукувати, вирізати однакові фрагменти і створити колаж "Пори року", переходи між порами року можна домалювати.

Дослідіть, як різні художники зображають пори року. До кожної пори року доберіть музику.

Покажіть дітям, як американський музичний гурт "The Piano Guys" не лише зіграв твір "Зима. Пори року", а й [показав образи](#), змальовані композитором. Спонукайте дітей створювати презентації або відео для супроводу музики.

Ми — ритмики

Запропонуйте дітям об'єднатися в групи по 9 осіб і навчитися зображати ритмиків.

- Як зобразити ритмиків?
- Який ритм показують діти на фото у підручнику? (Запропонуйте дітям простукати його.)
- Чи зручно було виконувати ритм? Чому? Можливо, варто було спочатку скласти ланцюжок з імен ритмиків? Для чого?

Далі діти самостійно будують ритмічні послідовності та виконують їх.

- Що легше: зображувати чи виконувати ритм? Чому?